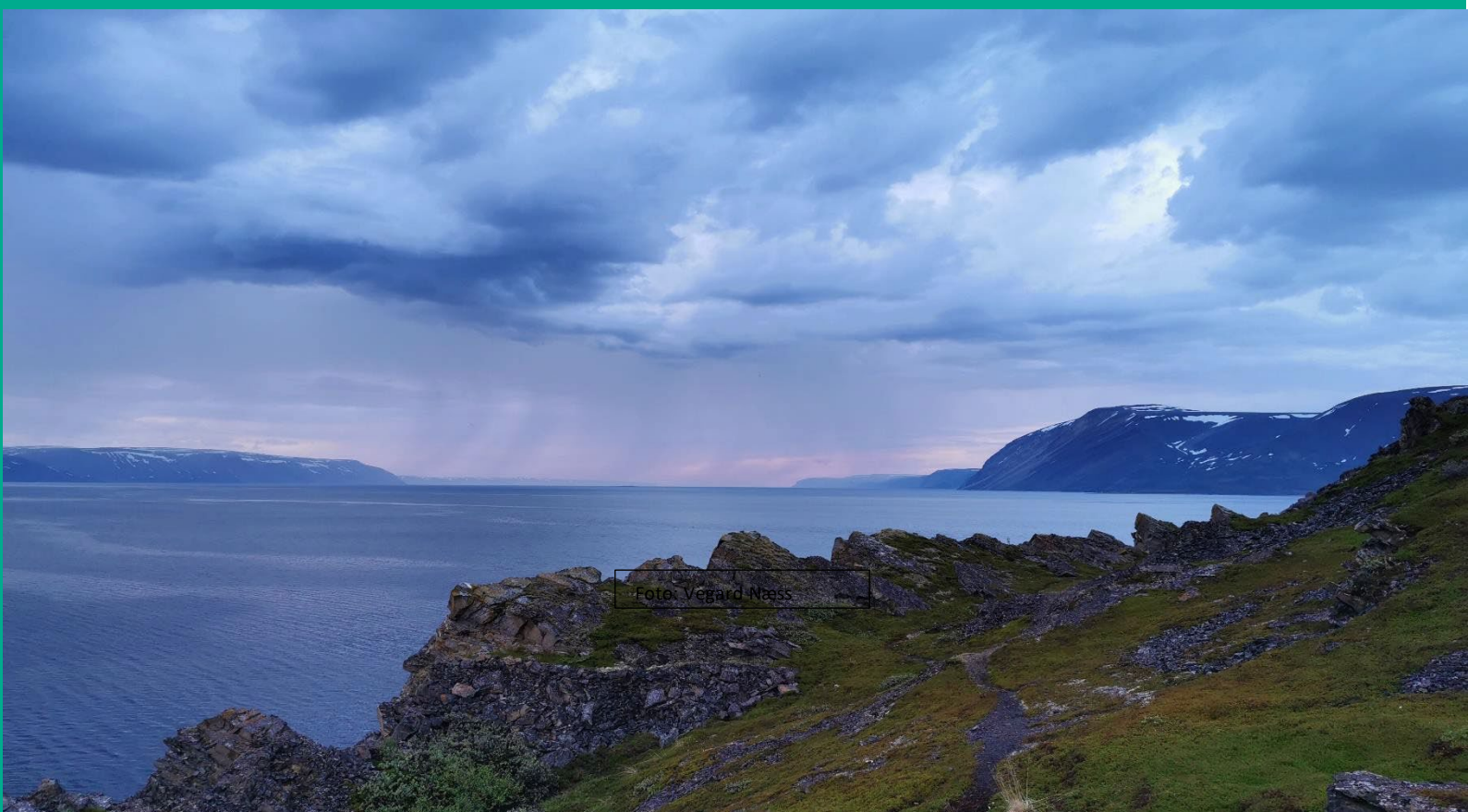

Tana, Neiden og Pasvik
vannregion

Ovttas čáziideamet buorrin

Guvllolaš čáziiddikšunplána ja
doaibmabidjoprográmma jagiide 2028-2033
beaivádeami plánenprográmma

Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguovlu

Finnmark fylkeskommune

Finnmárkku fylkkagielda

Finmarkun fylkinkomuuni

Cealkámušmáhcahat ja oktavuođadieđut

Máhcahaga sáddema mearreáigi lea 30. geassemánu 2025.

Máhcahat sáddejuvvo čujuhussii postmottak@ffk.no ja merkejuvvo «høringsinnspill til planprogram for Tana, Neiden og Pasvik vannregion 2028-2033». Cealkámušáššegirjjit ja earát dieđut barggus gávdnojit [vannportalen](https://vannportalen.no)-diehtovuođu guvllolaš siidduin.

Jus lea jearramuš, sáhtát leat oktavuođas čáziiddikšunbagadallái: mikkel.kvernstuen@ffk.no.

Ovdasiiddu čuovgagovva: Oainnus Deanuvutnii Deanu gielddas, Čuovgagovva: Mikkel Slaaen Kvernstuen.

Ovdasáhka

Dán gullanáššegirjjiis buktit ovdan evttohusa plánenprográmmas (bargoprográmma ja ovdánanplána) ja guvllolaš čáziiddikšunplána ja dan doaibmabidjoprográmma beaivádanbarggu čuoovvumušaid čielggadanprográmmas. Áššegirjjiis govvidat plánenproseassa ja makkár čielggadusaid evttohat ollašuhttot. Plánenprográmmas almmuhat sihke oassálastimii vuoigadahtton ja geatnegahtton eiseválddiide čujuhuvvon vuordámušain ja vejolašvuodain, mat eará ovdojoavkkuin leat váikkuhit iežaset dieđuiguin ja oainnuiguin.

Stuorra oassi min čáziin leat buori ortnegis, muhto mis leat maiddái hástalusat. Mii galgat bastit ávkkástallat čáziid, seammás go sihkkarastit, ahte adno ávvir čáhcebirrasis ja dan ealániin. Čázi buorre birrasa dilli lea vuodđun guvlomet servodatlaš ovdáneapmái ja eallinšládji.

Jus leat dus lea beroštupmi lagašguovllu jávrriid, rávdnječáziid, vuodđočáziid ja riddočáziid birrasa dilis, de galggat čujuhit beroštumi čáziid dikšumii. Máhcahagat dán gullamii leat dehálaččat, go dat veahkehit min gárvvistit buori plánaprográmma boahttevaš barggu várás. Buot máhcahagat leat dehálaččat!

Ovdasáhka.....	3
Sisdoallu.....	4
1 Láidehus.....	6
1.1 Plána dárkkuhus.....	7
1.2 Plánenbarggu duogáš.....	7
Fámus lean plána.....	8
Plánabaji 2016–2021 árvvoštallan.....	8
1.3 Plánenbarggus.....	8
Gullan guovddáš hástalusain.....	8
2 Váldomihttomearit ja prioriteremat.....	9
2.1 Čáhcebirrassa galgá buoridit ja suodjalit hedjoneamis.....	9
2.2 Doaibmabijuid prioriteren plánenbarggus.....	9
3 Stuorit fuomášumi gáibidan fáttát plánenbajis.....	11
Eanageavaheami ja čáhcebirrassa vuhtii váldin.....	11
Diehtovuodđu čáhcebirrasis.....	11
Ovddežii dikšundoaimmat.....	11
Servodaga ja geavaheaddjiid intreassat.....	11
Ovttasbargu stáhta rájáid rasttildan čáhcebirrasiin.....	11
3.1 Dálkkádatrievdamat ja dálkkádahkii vuogáiduvvan.....	11
4 Barggu rávvagat ja rámmat.....	13
4.1 Riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja oktasaš mihttomearri.....	13
4.2 Golanguovllu dikšun.....	13
4.3 Lágat ja barggu rámmat.....	15
4.4 Našuvnnalaš rávvagat ja dárkilmastimat.....	15
4.5 Guvllolaš plánaid rávvagat ja čáziiddikšunplánas.....	16
5 Čáziiddikšunplána ja doaibmabidjoprográmma váikkuhusa.....	17
5.1 Váikkuhus sektoreiseválddiid doibmii.....	17
5.2 Oktavuohta eará plánaide ja birasmihttomeriide.....	17
5.3 Mihttomeriid olaheapmái váikkuhan dahkkit.....	18
6 Min čáziiddikšunguvlomet - plánaguovlu.....	19
6.1 Oanehis čáziiddikšunguvllu válddáhallas.....	19
6.2 Nuppástusat čáziiddikšunguvllus ovddit plána manjá.....	19
6.3 Riikkaidgaskasaš čáziiddikšunguvllut.....	20
7 Barggu organiseren čáziiddikšunguvllus.....	21
8 Birasváikkuhusaid árvvoštallan: plána váikkuhus birrasii ja servodahkii.....	25

9	Plánenproseassa, ovdáneapmi ja oassálastin	25
9.1	Ovdáneapmi ja barggu organiseren	25
	Plánenprográmma gárvvisteapmi ja gullan	26
	Evttohusaid gárvvisteapmi ja gullan ođđa guvllolaš čáziiddikšunplána ja dan doaimmaid várás..	26
	Politiikalaš mearrádusat eanagottestivrrain ja našuvnnalaš dohkkeheapmi.....	27
9.2	Oassálastinplána	27
10	Mielddus	29
	Sániid čilgehusat	29

1 Láidehus

Guvllolaš čáziiddikšuma plána doaibman lea veahkehit oppalaš čáhcebirrasa suodjaleami ja suvdilis ávkkástallama, mii čuovvu čáhceásahusa. Váldomihttomearrin lea buot čáziideamet buori dilli (ekologalaš ja kemijjalaš birrasa dilli), vrd. čáhceásahusa paragrafat 4-7. Guvllolaš plána beaiváduvvo dál plánabajis 2028-2033.

Dán plánenprográmmas daddjojuvvo:

- mii plánenbarggu mihttomearri lea
- mo proseassa beaiváduvvon plána guvlui ollašuhtto
- gii lea oasálašžan plánenbarggus
- mo sáhtta oassálastit ja buktit oainnuid
- gos gávdno lassediehtu

Ulbmilin lea addit vejolašvuoda oassálastit áramuttus, nuori informašuvdnii ja dialogii ja avastallanmuni buot oassebeliide.

Eandalii sávvat cealkámušain vástádusaid čuovvovaš jearaldagaide, mat gusket plánenprográmma:

- Boahtágo ovdan čielgasit, mo ja goas sierra eiseválddit galget oassálastit bargui? Mo ášši lea vejolaš buktit ovdan čielgaseappot?
- Boahtágo ovdan čielgasit, mo ja goas sierra čanusjoavkkut galget oassálastit bargui? Mo ášši lea vejolaš buktit ovdan čielgaseappot?
- Váilotgo plánenprográmmas dehálaš temát dahje čielggadusat?
- Leatgo dus dehálaš evttohusat evttohuvvon prográmmii, mas čielggadat čuovvumušaid birrasii ja servodahkii (KU)?
- Leago sávahahtti, ahte guvllolaš plánema háltelinnjain jotkojuvvo vai ahte čáziiddikšunplána jagiide 2028-2033 dárkkistuvvo?
- Leatgo evttohusat das, mo bargu čáziiddikšunguovllus galggašii organiserejuvvot?
- Leatgo earát mihttomearrái beassamii váikkuhan dahkkit, mat eai leat čalmmustuhtton?

Cealkámušmáhcahagat eai galgga laktásit bajábealde lean jearaldagaide.

Sániid čilgehusat

Čáziiddikšunbarggus geavahuvvon sániid ja ovdanbuktimiid gávnnat mildosis ja [vannportalen](#)-siidduin.

1.1 Plána dárkkuhus

Guvllolaš čáziiddikšunplána ja dan doaimmat leat guovllu plánenreaidu, mii sihkkarastá oppalaš ja koordinerejuvvon čáhcebirrasa dikšuma, mas buot sektoreiseválddit (stáhtalaš, guvllolaš ja gieldalaš) ovddidit mihttomeari fáhtema ja buot čáziid buori dili.

Plánas govvidat čázi birrasa dili ja das, mat váikkuhusat čáhcebirrasa dillái leat dehálepmosat. Buot rávdnječáziin, jávrriin, riddočáziin ja vuodđočáziin (čáhcehápmášumiin) leat iežaset birasmihttomearit. Birasmihttomearit mearriduvvojit guvllolaš čáziiddikšunplána mearrádusain, ja daid vuodđu lea čáhceásahusa logus 2.

Dieđut birasmihttomeriin, birrasa dilis ja mihttomeriid fáhtema dilis ovttaskas čáhcehápmášumiin leat oažžumis [Vann-nett-](#)diehtovuodus.

Juohke guvllolaš čáziiddikšunplánii gárvvistuvvo doaibmabidjoprográmma, mii lea čoahkkáigeassu buot doaimmain, maid eiseválddit leat árvvoštallan dárbbaslažžan birasmihttomeriid fáhtemii (čáhceásahusa 25 §). Doaibmabidjoprográmma rasttilda sektorrájiid ja huksejuvvon diehtovuodđui, mii lea gárvvistuvvon guvllolaš čáziiddikšunplánaid várás. Doaibmabidjoprográmma galgá leat harmoniijas našuvnnalaš rávvagiid ja stáhtalaš plánenprinsihpaiguin. Doaibmaválddálaš eiseváldi lea ovddasvástádusas doaimmaid ovddosguvlui fievrrideamis.

- [Diehtu doaibmabidjoprográmmas ja doaimmain čáziin](#)

Čáhcehápmášupmi

Rájálaš ja maiddái oassái mearkkašahhti mearri čáhci, ovdamearkan jávri. johka, ája, vuodđočáhci, vuorkáálddis, kanála, vuotna dahje riddoguvlu daid dáid oassi.

Birrasa sili, váikkuhusaid ja birasmihttomeriid galgá árvvoštallat guđege čáhcehápmášumi bokte.

1.2 Plánenbarggu duogáš

Čáhceásahusas čuvvon bargu lea bistevaš, ekosystemalašvuđot dikšunvuogádat. Plánenbargu lea čáhceásahusas addojuvvon gáibádus, ja čáziiddikšunplánat ja daid doaibmabidjoprográmmaid galgá beaivádit juohke guđat jagi (govva 1). Plánaid ođasmahttima oktavuodas beaiváduvvo stáhtus – dat maid lea fáhten ovddit plánenbaji, man maŋŋá dahkat dárbbaslaš divvumiid vássi plánenbadjái, vai fáhtet mearriduvvon birasmihttomeriid.

Diehtovuodđu beaivádeami (čuovvun váttisvuodaid kártemiiguin, Vann-nett siidduid beaivádeapmi) ja doaibmabijuid ollašuhttin dahkko geažos áigge.

Kuvan tekstien käännös: Plána áigi

Kuva 1: Čáhceásahusa čuvvon plánenbargu lea bissovaš dikšunvuogádat. Čáziiddikšunplánaid ja doaibmabidjoprográmmaid galgá beaivádit guđa jagi gaskkaid.

Fámus lean plána

Fámus lean guvllolaš čáziiddikšunplána ja dan doaibmabidjoplána dohkkehuvvui jagiid 2021-2022 ha dat lea fámus 2027 lohppii. Plána beaiváduvvo ja dárkilmasto dál. Plánabaji 2022-2027 plána-áššegirjjit gávdnojit dás: Plandokumenter: [Regionale vannforvaltningsplaner](#)

Plánabaji 2016-2021 árvvoštallan

Juohkehaš plánabaji maŋŋá dahkko árvvoštallan. Árvvoštallamat dahket vejolažžan systemáhtalaš ja mihttomearálaš bargama čáziidsuodjalanbarggu buorideapmin ja ovddideapmin juohke plánabaji.

Árvvoštallan čájeha, ahte čáhceásahusa čuvvon bargu veahkeha min lagabui relevánta ON:id suvdilisvuođamihttomearis nr 6 ja čáhceásahusa birasmihttomeriin ásahuvvon oassemihttomeriid. Dás sáhtta lohkat lasi plánabaji 2016-2021 árvvoštallamiin ja buoridanrávvagiin. [Evaluering og forbedring av vannforvaltningen - Vannportalen](#)

1.3 Plánenbarggus

Finnmárkku eanagoddi lea válljejuvvon čáziiddikšuneiseváldin min čáziiddikšunguovllus. ja dat koordinere čáziiddikšunplána ja doaibmabidjoprográmmaid beaivádeami, jođiha čáziiddikšunguovlluválgotti ja koordinere sektorvirgeoapmahaččaid miehteváikkuhusa. Bargu galgá dahkkot lávga ovttasbarggus áššáigullelaš stáhtalaš ja guvllolaš eiseválddiiguin ja gielddaiguin čáziiddikšunguovlluválgottis. Lasseinformašuvdna logus 6.

Áššáigullelaš eiseváldiid oassálastin lea dehálaš, vai beaiváduvvon dikšunplána ja dan doaibmabidjoprográmma lea doarvái buorre diehtovuoddu ja vai plána mearkkašumi buot bealit čuvgejuvvot doarvái ja váldjuvvot vuhtii. Dat gáibida áššáigullelaš eiseváldiid aktiivvalaš miehteváikkuheami plánenproseassa buot osiin. Čáziiddikšunguovlu galgá ordnet vejolašvuođa miehteváikkuheapmái čoahkkindoaimmain, dialogain ja dávisteaddji vugiin dan áigge, goas áššegirjjit gárvvistuvvot. Miehteváikkuhanplána buktuvvo ovdan dárkileappot logus 9.

Organisašuvnnaide ja olbmuide ordnejuvvo dilálašvuohta miehteváikkuheapmái. Stáhta orgánain ja gielddain lea riekti ja geatnegasvuohta oassálastit plánemii, go ášši guoskkaha daid doaibmaguovllu dahje iežas plánaid ja mearrádusaid (vrd. pbl § 8.3.) Loga lasi dás

- [Eará virgeoapmahaččaid miehteváikkuhus guvllolaš plánenbarggus \(lohku 2 i našuvnnalaš rávvagiin\)](#)
- [Gielddaid doaimmat ja ovddasvástádus čáziiddikšumis](#)
- [Čáziiddikšunguovlluválgoddi ja mearrádusaid rámmat](#)

Gullan guovddáš hástalusain

Plánenprográmma gullama olis gullat maiddái guovddáš hástalusaid guoskevaš áššegirjjis. Áššegirji sisttisdoallá beaiváduvvon geahčastaga birrasa dilis, váikkuhusain ja doaibmabijuid ollašuhttima dilis. Oktasaš áddejupmi das, mat leat deháleamos hástalusat, addá boahttevuođas buori vuodudikšunplánii ja doaibmabidjoplánii guoskevaš ovttasbargui.

2 Váldomihttomearit ja prioriteremat

2.1 Čáhcebirrasa galgá buoridit ja suodjalit hedjoneamis

Čáhceásahusa mihttomearri lea sihkkarastit čáhcebirrasa oppalaš suodjaleami ja suvdilis ávkkástallama. Váldomihttomearri lea, ahte buot čáziin lea buorre dilli (ekologalaš ja kemijjalaš) vrd. čáhceásahusa 4,6 ja 7 §. Čáhcehápmášumiin, maidda leat boahtán deatalaš fysalaš nuppástusat servodahkii ávkkálaš doaimma čuoovvumuššan, ovdamearkan čáhcefámu muddema oktavuodas, leat iežaset birasmihttomearit, mat váldet vuhtii servodatlaččat ávkkálaš doaimma, vrd. čáhceásahusa 5 §.

Čáhcebirrasa suodjaleapmin ja buorideapmin galgá ollašuhttit birasdoaimbajibuid. Dat leat doaimbajibut, maiguin:

- suodjalat čáhcebirrasa ovddalgihtii eastadan doaimmaiguin čáhcehápmášumiin, maid dilli lea buorre dál, muhto mat leat sorjavaččat váikkuhusaide, mat sáhttet heajudit daid áiggi mielde.
- buoridat dahje ovddežiid dikšut čáhcebirrasiid, main birasmihttomearit eai leat fáhtejuvvon dálá dilis.

Buoridandoaimbajibut, mat čađahuvvojit, juhkkovuvvojit vuođđodoaimmaide ja dievasmahttima vuollásaš doaimmaide. Lága mielde galgá vuođđodoaimmaid ollašuhttit goittotge. Dievasmahtti doaimbajibut ollašuhttojuvvojit, jus vuođđodoaimbajibut okto eai reahkká birasmihttomeriid ollašuhttimii. Nuppiiguin sániiguin čáhceásahusa mihttomearit leat dat, mii báhcaga dievasmahtti doaimbajibuid.

Čáhceásahusa 4 §:s lea oppalaš birasmihttomearrin čáhcebirrasa suodjaleapmi hedjoneamis. Čáhceásahusa 12 §:s ásavuvvojit čavga eavttut ođđa doaimma dahje ođđa doaimbajibuid spiehkastatlaš suovvamii, jus dat sáhttet mielldisbuktit, ahte birasmihttomearit eai fáhtejuvvo dahje, ahte dilli hedjona.

«...gieračázi dili galgá suodjalit hedjoneamis, buoridit ja ovddežiid dikšut nu, ahte čáhcehápmášumi ekologalaš ja kemijjalaš dilli lea unnimustá buorre » (4 §).

«Vuođđočáziid mihttomearri lea buorre kemijjalaš ja mearálaš dilis» (6 §).

Bargu galgá váldit vuhtii čáhceásahusa mearreáiggiid. Jagiid 2028-2033 fámus lean čáziiddikšunplánain galget doaimbajibut leat jođus ovdal jagi 2030 loahpa (25 §), ja birasmihttomeriid galgá fáhtet ovdal jagi 2033 loahpa (8 §). Jus luonddudilit gáibidit dan, sáhttá mihttomeriid fáhtema manjit (9 §). Spesiáladáhpáhusain, main lea veadjemeahtun dahje gáibida heivemeahtun stuorra goluid fáhtet birasmihttomeriid, sáhttá ásahtit láivvit birasmihttomeriid (10 §). Vaikke spiehkastaga manjemiid dahje láivvit mihttomeriid hámis ávkkástallo, galgá buot geavatlaččat ollašuhttimis lean doaimmaid čađahit, vai sáhttit garvit čáhcehápmášumiid hedjoneamis. Buot spiehkastagaid galgá árvvoštallat ođđasit dikšunplána ođasmahtedettiin.

2.2 Doaimbajibuid prioriteren plánenbarggus

Doaimbajibuid prioriteremis plánenbarggus lea sáhka doaimbajibuid juohkašumis geográfalaččat (gos álggahat), áiggi dáfus (maid dahkat dán plánabajis ja mii lea manjduvvon čuoovvovažžii) ja goas fáhtet birasmihttomeriid dahje leat fuolahan suodjaleamis. Sektoriid rolla lea danin dehálaš iežas doaimmaid ortnega prioriteremis ja beali váldimis mihttomeriid fáhtemii ja vejolaš manjideapmái. Mihttomeriid fáhtema mearreáiggi manjideapmi ii mearkkaš ollašuhttimis lean doaimmaid manjideami. Dialoga plánenbarggus veahkeha koordineret, go mánnga sektora leat váikkuheamen.

Dehálaš muitonjuolggadusat barggu joatkašuvadettiin:

- Juohkehaš sektor galgá váldit ovddasvástádusas, ja prioriteremis ii leat sáhka eará sektoriid bidjamis vuostálaga.
- Vuodđodoaimbajuid galgá ollašuhttit vuos iige daid oaččo «bidjat vuostálaga» dievasmahtti doaimmaiguin iežas dahje eará sektoriin.
- Doaimbajut láhkaásaheami gáibádusaid fáhtemii lea «buohkaid», deaŋaleamos doaimma iige daid sadjái oaččo bidjat eará doaimmaid
 - Deaŋalepmosat galget leat dat čáhcehápmášumi, maid dilli lea duđahahtti dahje fuonit go dat ja/dahje maid ávkkástallanintreassat leat dehálaččat, dego dálloalločáhci, vuojadangáttit, guolástanintreassat ja sullasaččat. Čáhcehápmášumi, maid birasárvvut leat dehálaččat, leat maidái guovddáži.
 - Čáhcehápmášumiin, maid dilli lea buorre dahje earenoamáš dahje main eai dehálaš geavaheaddjiintreassat váikkut, galgá leat nuppi sajis.
- Dohkkehuvvon suodjalangáibádusat omd dálloalločáhcegálduide, eai leat ságastallama čuožáhahkan plánenbarggus.
- Jus vuodđodoaimmat eai reahkká mihttomeriid fáhtemii, galgá čielggadit ja ollašuhttit dievasmahtti doaimbajuid. Jus earru dáládili ja birasmihttomeriid gaskkas lea stuoris, lea ávkkálaš ollašuhttit vuodđodoaimbajuid ja dievasmahtti doaimbajuid oktanaga.
- Čáhcehápmášumiin, maid dilli lea buorre dahje earenoamáš, ollašuhttit vuodđodoaimbajuid. Dievasmahtti doaimbajuid ollašuhttit dušše doppe, gos dat lea dárbbášlaš čáhcehápmášumi suodjaleapmin heajut dilis.

Plánenbarggu boahttevuodas našuvnnalaš rávvagat čielggadit guvllolaš ja báikkálaš doaimmaguovllu. Geahča logu 4.4.

3 Stuorit fuomášumi gáibidan fáttát plánenbajis

Čáhceásahusas ášahuvvojit čielga gáibádusat das, maid galgá dahkat čáziiddikšunplána beaivádeamis ja mo doaibmaválddalaš eiseváldi galgá čuovvut plána. Dán logus govvidat fáttáid, mat eai leat ášahuvvon lága bokte, muhto maidái sávvat dahkkot eanet dahje maidái ii leat dahkkon doarvái čáziiddikšunguovllus.

Eanageavaheami ja čáhcebirrasa vuhtii váldin

Stuorra oasis čáziiddikšunguovllu čáhcebirrasis leat hárve olmmošdoaimma váikkuhusat, ja dain birasmihttomearit fáhtejuvvojit. Oktageardáneamos ja servodatekonomalaččat buoremus doaibma lea seailluhit buori dili. Čáhcebirrasa galgá árvvoštallat čáziid guoskevaš plánenproseassa ára muttus. Guvllolaš čáziiddikšunplána galgá leat vuodđun gielddalaš plánaid gárvvisteamis. Fámus lean čáziiddikšunplána sisttisdoallá plánenrávvagiid. Dat leat dehálaš reaidut eanageavaheamis. Lea vealtameahtun, ahte gielddat fuolahit daid čuovvumis gieldda eanageavaheami plánemis. Plánema joatkimis árvvoštallat, joatkitgo guvllolaš plánenrávvagiid ja dárkilmastitgo daid vejolaččat jagiid 2028-2033 čáziiddikšunplánii. Fuomášumi lasiheapmi čáhcebirrasii boahtá leat hui dehálaš gaskaoapmi čáziiddikšuma mihttomeriid fáhtemis.

Diehtovuodđu čáhcebirrasis

Máŋgga čáziiddikšunguovllu čáhcehápmášumiid birrasa dili vuodđun leat ovddasteaddji čuovvun ja áššedovdiid árvvoštallamat. Dain čáhcehápmášumiin, main diehtovuodđu dárkilvuoda leat árvvoštallan. Lea dárkilvuodda eanaš gaskageardán dahje vuollegaš (67 % dáhpháhusain). Buot sektoreiseváldiid lea dárbu várret eanet resurssaid diehtovuoddu nannemii kártemiid čađahemiin, čájáhuseid váldimiin ja dárkkistemiin. Ná oažžut buoret vuolggasaji doaibmabijuid čuovvumii ja goasttádusávkki árvvoštallamiidda.

Ovddežii dikšundoaimmat

On lea nammadan 2021-2030 máilmmi čázadagaid ovddežii dikšuma logijahkin. Ovddežii dikšumii gullet doaimmat billašuvvan dahje hehttejuvvon čáhcebirrasiid, luonddu ja ekosystema divvumii ja buorideapmin. Dan galgá dahkat giddemin eanet fuomášumi konkreetalaš ovddežii dikšundoaimmaid plánemii ja ollašuhttimii. Barggu galgá oaidnit našuvnnalaš čázadagaid ovddežii dikšunstrategiija oktavuodas. Dan strategiija mihttomearrin lea ovddežii dikšut unnimustá 15 proseantta Norgga hedjonan čázadagain jagiid 2021-2030, ja jagi 2030 rádjai galgá ovddežii dikšut čázadagaid johtileappot go dat hedjonit.

Servodaga ja geavaheaddjiid intreassat

Čáhcebirrasis lea stuorra mearkkašupmi hui máŋggaide servodaga intreassaide. Buorre čáhcebiras veahkehat earret eará ovddidit olgolihkadeami, kultuvrra, turismma ovddideami, ealáhusaid ovddideami, álbmotdearvvašvuoda ja servodaga dorvvolašvuoda. Lea sávahahtti, ahte fuomášupmi čáhcebirrasa mearkkašupmái čáziiddikšunguovllu servodaga ja geavaheaddjiid intreassaide lassána ja boahtá oidnosii.

Ovttasbargu stáhta rájaid rasttildan čáhcebirrasii

Lea sávahahtti nannet ovttasbarggu Suoma eiseválddiiguin čáhcebirrasa čuovvumis ja čáhcebirasdoaimmaid ollašuhttimis stáhtaid rájaid rasttildan golangguovlluin ja čázadagain.

3.1 Dálkkádatrivedamat ja dálkkádahkii vuogáiduvvan

Dálkkádatrivedamiin boahtá leat mearkkašupmi čáhcebirrasii. Finnmárkku eanagottis dálkkádatrivedamat bohtet dagahit dárbbu vuogáiduvvat garrasut arvviide ja doidášančáhceváttisvuodaide, mat lassánit. Vuordimis leat dávjjit dihtton ja stuorát arvečáhcedulvvit. Fuolatkeahttá arvviid lassáneamis, buktet dálkkádatrivedamat maidái stuorát jáhkehahttivuoda

goike bajiin. Dát sáhtta buktet dovddus váikkuhusaid nanosmuvvamis, seammás go sáhttet ihtit eanet dovdameahhttun váikkuhusat. Lea hui dehálaš, ahte sektoreiseválddit váldet dálkkádatrievdamiid vuolggasadjin ja árvoštallet, mo dat sáhttet rievdadit daid birasváikkuhusaid ja vástosurggiid čáziiddikšumis.

Našuvnnalaš mihttomearrin lea, ahte servodat ollašuhtta viiddis doaimmaid servodaga dorvolašvuoda lasiheapmin ja dálkkádatrievdamiid buktán vahágiid viidodaga ráddjemii. Várran lea, ahte dakkár doaimmat sáhttet buktit negatiivva váikkuhusaid čáhcebirrasii. Dálkkádahkii vuogáiduvvanbarggus lea dehálaš deattuhit luonddu vuđolaš návcca geahpedit dálkkádatrievdama váikkuhusa. Ovdamearkan čáhcebirrasiin, main lea unnán olbmuid doaibma ja buori otnegis lean ravdašattolašvuotta, dulveniittut ja lávttasbáikkii, lea lunddolaš dulvvi ja erošuvnna dusten váikkuhus. Árbevirolut dálkkádahkii vuogáiduvvandoaibmabijuid ovdun lea, ahte lundui vuodđuduvvan čovdosat addet seammás miehtemielalaš lasseváikkuhusaid luonddu mánggahámatvuhtii, nuoskuma geahppáneapmái, lagašbirrasiid ja álbmotdearvvašvuhtii. Sihke stáhta dálkkádaga ja dálkkádahkii vuogáiduvvama plánaid prinsihpain (2018) ja našuvnnalaš vuordámušain deattuhuvvo guvllolaš ja gielddalaš plánema ektui (2023), ahte lundui vuodđuduvvan čovdosiid galgá árvoštallet dálkkádahkii vuogáiduvvandoaibmabidjun. Jus eará čovdosat válljejuvvojit, galgá ákkastallat, man dihtii lundui vuodđuduvvan čovdodat válljejuvvojit eret.

4 barggu rávvagat ja rámmat

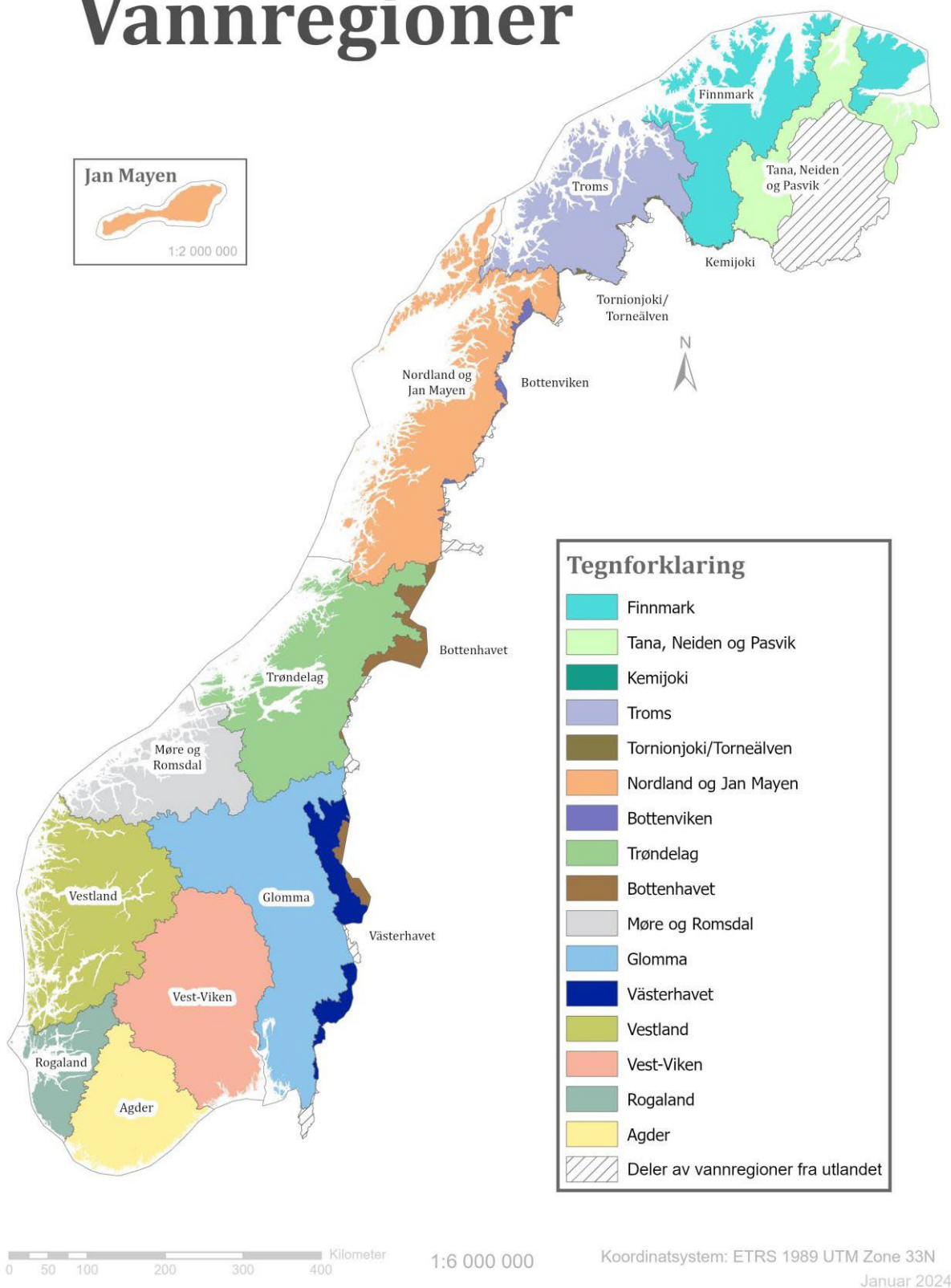
4.1 Riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja oktasaš mihttomearri

Oppalaš ja koordinerejuvvon čáziiddikšuma vuodđu Norggas lea Eurohpá čáhcedirektiivvas, mii lea ollašuhhton Norgga lánkaásaheami čáhceásahusas jagi 2007. Olles Eurohpá lea čatnasan bargat seammá prinsihpaid ja áigetávvaliid vuodul. Dat dahká ovttasbarggu oktageardáneabbon stáhta rájáid rasttildan golganguovlluid čáhcebirrasiid fuolaheamis, ja dan ánsus sáhttit oahppat juohkit vásáhusaid ja buriid ovdamearkkaid riikkaid gaskka. Dat addá maiddá vejolašvuoda, ahte riikkat sáhttet álggahit oktasaš dutkama ja ovddideami. Norga bargá lánvga čáziiddikšunovttasbarggu davvi ránnjáriikkaiguin ja váldá oasi oktasašeurohpálaš strategijai čáhcedirektiivva ollašuhhtimis, mas leat gárvvistan oktasaš rávvagiid ja reaidduid.

4.2 Golganguovllu dikšun

Oppalaš ja ekosystemii vuodđuduvvan čázadagaid ja riddočáziid lahkonanvuohki lea dehálaš prinsihpa, mas oaidnit juohke golganguovllu váikkuhusaid ja proseassaid oppalašvuohtan. Čáziiddikšunguovllut leat dan dihtii juhkkjuvvon golganguovlluide eaige hálddahušlaš rájáid mielde. Govva 2 lea Norgga čáziiddikšunguovlluin.

Vannregioner

Govva 2: Norgga čáziiddikšunguovlluid kárta.

4.3 lágat ja barggu rámmat

Čáhceásahusa vuodđu lea čáhceresursalágas ([vannressursloven](#)(vrl), luonddumággahámatvuodálágas ([naturmangfoldloven](#)(nml), nuoskkidanlágas ([forurensingsloven](#)) ja eanageavahan- ja huksenlágas ([plan- og bygningsloven](#) (pbl). Buot dát lágat leat mielde ásaheamen rámmaid čáziiddikšunbargui. Čáhceásahusa čuvvon bargu guvllolaš plánenproseassain čuovvu eanaš eanageavahan- ja huksenlága prinsihpaid ja gáibádusaid. Čáhceásahus ásaha lassin iežas gáibádusaid čáhcedirektiivva¹ dihtii.

Eanageavahan- ja huksenlága ja čáhceásahusa čuvvon plánemis lea sáhka das, mo atnit ávvira čáhcebirrasiin alcceaseamet ja mañisboahttiideamet ja mo buot geavaheaddjit ja váikkuheaddjit sáhttet ovtta miehteváikkuhit.

Čáhceásahusa gaskavuohta eará lálkaásaheapmái

Doppe, gos lágas ja suodjalanguovllus ásaheavvojit garrasut eavttut go čáhceásahusas, galgá vuolggasadjin váldit garraseamos mearrádusaid ja birasmihhtomeriid, vrd. čáhceásahusa 13 ja 17 §. Vaikke čáhcehápmášumi dilli lea buorre dahje earenoamáš, galgá ovdamearkan buhtistangáibádusaid ollašuhttit njuolgadusaid mielde. Čáhceásahus addá rámmaid njuolgadusaid ávkástallamai, ja mihttomearri lea sihke buoridit ja suodjalit min čáhcebirrasa.

Čáhceásahus ja suodjalanguovllut

Čáhceásahusa mielde (16 §) lea Vann-Nett-diehtovuodus gárvvistuvvon logahallan suodjalanguovlluin. Suodjalanguovlu lea geográfalaččat ráddjejuvvon guovlu, man suodjaleami vuodđun leat mearrádusat, ásaheavvojat dahje rávvagat. Dat guoská dálldoalločázi váldinsajiid, áhpásmuhttinguovlluid (vuojadančáhci), ealáhusaide hearkkes guovllut, luonddutiippat ja šlájat, mat logahallojit čáhceásahusa mildosis IV. Dakkár guovlluide guoská birasmáhcahat, mii lea suodjaleami vuodđun, čáhceásahusa oppalaš birasmihhtomeriid lassin. Dat guoská ovdamearkan dálldoalločáhcegálduid, maidda leat iežas hygieniijalaš gáibádusat, mat váikkuhit oassái dálldoalločázi dorvvolašvuhit ja buhtistandárbbu geahpedeapmái dálldoalločázi buvttadeamis (17 §) ja vuojadangáttiid, mat galget deavdit olgoáibmolágádusa kritearaid. Birasmihhtomeari sáhtta leat suodjalanmihttomearri suodjalanguovlluin dahje eará hápmásaš váikkuhusaid ráddjen, ovdamearkan našuvnnalaš luossačáziin. Dát addá háltelinnjáiid ođđa doaimmaide dahje váikkuhemiide suodjalanguovlluin.

Čáhceásahusa 1 §:

Dán ásaheavvojat mihttomearri lea addit rámmaid birasmihhtomeriide, mat sihkkarastet buoremus vejolaš čáhcehápmášumiid suodjaleami ja suvdilis ávkástallama gokčevaččat.

Eanageavahan- ja huksenlága 1 §:

Láhka galgá ovdidit suvdilis ovdáneami juohkehaš ovttaskasa, servodaga ja boahttevaš sohka buolvaid buorin.

4.4 Našuvnnalaš rávvagat ja dárkilmastimat

Vuolde fámus lean čáhceásahusbarggu guoskevaš našuvnnalaš rávvagat golggothmánu 2024. Dat sáhttet buhttejuvvot oalát dahje oassái, jus ministeriijat addet dárkkistuvvon dahje ođđa našuvnnalaš rávvagiid.

- Našuvnnalaš rávvagat muddejuvvon čázadágain. Háltelinnját ledje fámus maiddái plánenbajis 2022-2027.
- Našuvnnalaš rávvagat mat gusket guvllolaš čáziiddikšunplánaid beaivádeami (2019).
- Gielddaid doaimmaid ja ovddasvástádusa čielggasmahttin čáziiddikšumis (2021).

[Našuvnnalaš vuordámušat ja guvllolaš ja gielddalaš plánema ektui 2023–2027](#) addá háltelinnjáid maidái čáhceásahusa guoskevaš bargui. Das čielggadat earret eará:

- Gielddat ovddidit buriid birasdiliid čázádagain ja daid birrasis go oassálastet čáhceguovlluin dahkkojuvvon bargui, birasdoaimmaid ollašuhthimii ja buori eanageavaheapmái.
- Plánemis dorvvastat čázádagaid geavahan- ja suodjalanárvvuid ja geahpedat čáhceluonddu gáržžideami ja čázádagaid deavdima.
- Plánen veahkeha dorvvastit luondduárvvuid ja čáziid buori birrasa dili, earet eará garvimiin huksema pláne lávttasbáikkiide, go buorit molssaeavttut leat.
- Servodaga ja eanageavaheami plánen koordinerejuvvo čáhceskáhppoma ja duolvačáhcefuolahusa plánemiin, mas mielde doidásančáziid dikšun ja lunddolaš čovdosiid árvvoštallan.

Relevánta rávvagiid čeahkkáigeassu čujuhusas [vannportalen](#).

4.5 Guvllolaš plánaid rávvagat čáziiddikšunplánas

Jagiid 2022-2027 čáziiddikšunplánii leat gárvvistuvvon guvllolaš plánema rávvagat. Rávvagat čuvvot lálkaásaheamis jo addojuvvon gáibádusaid. Dan rávvagiin lea unnán mihkkige ođđa čielggadangáibádusaid ektui, muhto dat veahkehit čielggadit dárbbu čielggadusaide ja árvvoštallamiidda das, mo ođđa doaibma ja doaibmabidju sáhtta váikkuhit čáhcebirrasii

Plánenbarggu áigge boahtit árvvoštallat, joatkitgo guvllolaš plánenrávvagiid ja dárkkistatgo daid jagiid 2028-2033 čáziiddikšunplánii.

5 Čáziiddikšunplána ja doaibmabidjoprográmma váikkuhus

Eanageavahan- ja huksenlága (8.2 §) mielde guvllolaš plána galgá leat vuodđun guvllolaš orgánaid doaimmaide ja gieldda ja stáhta plánemii ja doibmii čáziiddikšunguovllus. Ná gávnnavuvvo maiddá čáhceásahusa (29 §). Plána addá ná rávvagiid sektoreiseválddiid áššiid gieđahallamii ja čáziiddikšunguovllu eanageavaheami plánemii ja huksemii.

Buot guvllolaš plánain galgá leat doaibmaprográmma doaimmaidisguin plána ollašuhttimii. Doaibmaprográmma galgá buktit oidnosii resurssaid ja ovttasbarggu dárbbu doaimmaid ollašuhttimii ja dat galgá konkretiseret ovddasvástádusa ollašuhttimis.

5.1 Váikkuhus sektorvirgeoapmahaččaid doibmii

Ovddasvástádus čáhceásahusa čuovvumis lea addojuvvon sierra sektoreiseválddiide. Dat mearkkaša dan, ahte dikšunplánat ja doaibmabidjoplánat ollašuhttojit sektoriid guovdu sektora gaskaomiin mat leat anus. Sektoreiseválddiin ii leat dušše ovddasvástádus ollašuhttit doaimmaid birasmihttomeriid fáhtemii, muhto dat galget fuolahit maiddá doarvái buori dieđus váikkuhusain, omd kártema ja čuovvuma bokte.

Dikšunplánii laktásan doaibmabidjoprográmmat sisttisdoallet evttohusaid sierralágan doaimmain, eaige dat leat nu ovttaskadásis, ahte dat ávaštalašedje sektoreiseválddi boahttevaš ovttaskas doaibmabiju gieđahallama. Mearrádusa doaibmabidjoprográmmii gullevaš ovttaskas doaibmabiju ollašuhttimis dahká áššáigullevaš lágas oaivvilduvvon doaibmaválddalaš eiseváldi. Sektoreiseválddi gieđahallamis dahkkojit lassečielggadusat ja konkrehtalaš árvvoštallamat ovttaskas doaibmabiju ovdduin ja hehttehusain, ovdal go dahkko loahpalaš mearrádus doaibmabiju ollašuhttimis.

Lassedieđut dás:

- [Vannforvaltningsplaner og tiltaksprogrammer](#): (Čáziiddikšunplánat ja doaibmabidjoprográmmat) doaibmabijuid ja goasttádusaid ovttaskasčuokkesdási, áššegirjjiid stáhtus mearrádusa maŋŋá

Dat, ahte mearriduvvon ja dohkkehuvvon guvllolaš čáziiddikšunplánat lea vuodđun, mearkkaša dan, ahte stáhtalaš ja guvllolaš eiseválddit ja gielddat galget váldit vuhtii birasmihttomeari čáhcebirrasa suodjaleamis hedjoneami vuostá (4 §). Ođđa doaimma dahje ođđa doaibmabijuid čáhcehápmášumis, jus dat sáhttet eastit birasmihttomeari fáhtema dahje heajudit dili, galgá árvvoštallat čáhceásahusa 12 § mielde, mas biddjojit garra eavttut spiehkastagaide. Dálkkádat- ja birasministeriija lea gárvvistan sierra ofelačča čáhceásahusa 12 §:a geavaheamis [veileder om bruk av vannforskriftens § 12](#).

5.2 Oktavuohta eará plánaide ja birasmihttomeriide

Dikšunplánabarggu galgá oaidnit oktavuođas eará guvllolaš plánemiin, avi sihkarastit, ahte dárbbalaš goallosteami leat dahkkon ja vejolaš synergii ja ávkkástallon. eanagotti neahttasiidduin lea logahallan fámus lean plánain ja strategijain [oversikt over gjeldende planer og strategier](#).

Eanageavahan- ja huksenlága (pbl) 8.5. §:a mielde lea vejolaš mearridit guvllolaš plána mearrádusa laktimis guvllolaš plána rávvagiidda eanageavaheamis, maid mihttomearri lea fuolahit našuvnnalaš dahje guvllolaš oainnuin ja beroštumiin. Dálá dili eai leat plánat guvllolaš plánenmearrádusaid garvvisteamis plánenbarggu oktavuođas.

Ásahus birasváikkuhusaid čielggadeamis 21 § máinnaša eandalii, ahte hehttehusváikkuhusaid *čáhcebirrasii*, vrd. *čáhceásahus*, galgá árvvoštallat oppalašlávaid ja doaibmabijuid birasváikkuhusaid čielggademiin. Birashálddahus lea gárvvistan iežas giehtagirjji M-1941 das, mo váikkuhusat čielggaduvvojit čáhcebirrasis ([utrede konsekvenser for vannmiljø](#)). Birashálddahus lea maiddá gárvvistan ofelačča čáhcebirrasis eanageavaheami plánemis ([veileder om vannmiljø i arealplanlegging](#)).

Beaiváduvvon ofelaš lea gárvvisteamii vuolde.

Plánaevttohus, mii lea ruossalasvuodas dohkkehuvvon guvllolaš čáziiddikšunplánain ja das addojuvvon birasmihttomeriiguin sihke čáhceásahusa 12 §:a ođđa doaimma ja doaibmabiju suovvangaibádusaiguin, lea ágga árvvoštallat, boahtágo evttohussii vuostecealkámuš¹.

Čáhceásahusbargu sáhtá veahkehit eará birasmihttomeriid fáhtemis, ja dan galgá oaidnit leat oktavuodas sihke našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš birasmihttomeriide. Sáhtát lohkat lasi našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš birasmihttomeriin [dás](#).

5.3 Mihttomeriid fáhtemii váikkuhan dahkkit

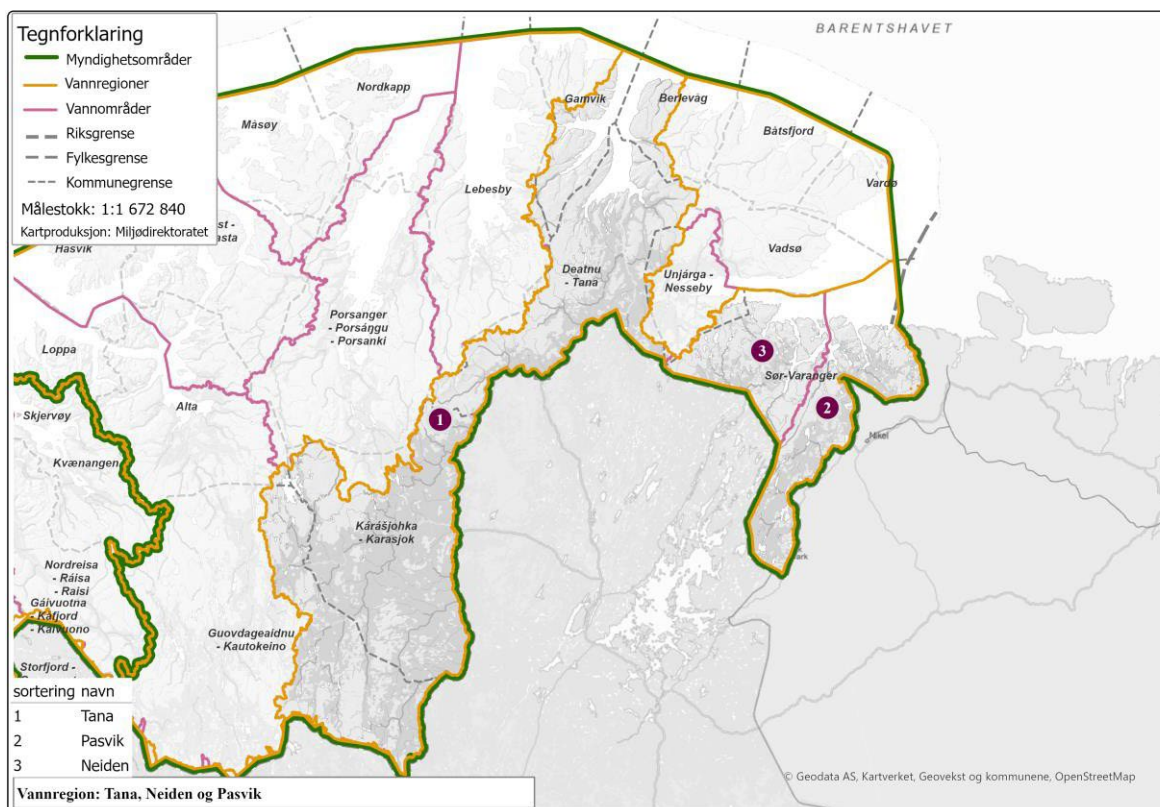
Váldohástalusat-áššegirjjiis govviduvvon olbmo doaimmain šaddan váikkuhusaid lassin, leat maiddá bajit dási hástalusat, mat leat kritihkalaš dahkkit birasmihttomeriid fáhtemis Deanu-Njávda-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllus:

- Mihttomearrerruossalasvuodas čáhcebirrasa ja eará servodatberoštumiid gaskkas. Čielga našuvnnalaš rávvagat leat vealtameahttumat barggu beavttálmahttima várás ja guvllolaš ja báikkálaš lihkaandili čielgasmahttimii.
- Sierra doaibmabidjoovddasvástáduslaš sektoreiseválddiin ii leat doarvái diehtu eaige resurssat suddjeaddji ja buorideaddji birasdoaimmaide main fáhtet mihttomeriid. Dás boahtá maiddá dálá gáibádusaid ja njuolggadusaid váilevaš čuovvun.
- Reahkkátmeahttun čáhcebirrasa vuhtii váldin gielddalaš ođđa dahje nuppástuvvon eanageavahanplánain.
- Váilon konkrehtalaš dieđut čáhcehápmášumiid dilis ja daidda čuohtán váikkuhusain (čuovvumis/iskosiid váldimis)
- Boarrásut čáhcefápmorusttegit ja čázádatdoaimmat leat dávjá friddja doaibmalobis ja dain leat rájálaš luonddudikšuneavttut. Dáin dáhpáhusain ii leat vejolaš geatnegahttit daid čađahit dutkamušaid dahje birasdoaimmaid, mat divvot.
- Norggas ja Suomas leat earálágan našuvnnalaš ovdánanplánat ja vuohki ekologalaš dili klassifiseremis.

6 Min čáziiddikšunguvlomet – plánaguovlu

6.1 Oanehis čáziiddikšunguvllu govvádus

Deanu-Njávdamá-Báhčaveaji čáziiddikšunguvlu lea meroštallon riikkaidgaskasaš čáziiddikšunguvlun. Čáziiddikšunguvlu čoahkkana Finnmárkku eanagottis (Deanu, Njávdamá ja Báhčaveaji čázadatguovlluin) (govva 3). Čáziiddikšunguvlluid ulbmil lea hábmet vuogálaš ovttagaid báikkálaš bargui, gos gielddat, sektorvirgeoapmahaččat ja eará čanusjoavkkut dahket lávga ovttasbarggu čáhceásahusa čuvvon doaimmaid čađaheapmin. Oassi Deanus, Njávdamis ja Uvddus lea Suomas. Oasit Báhčaveaji ja Vuorjánjoga golganguovlluin leat Ruoššas. Norgga oassi čáziiddikšunguvllus lea sturrodagas beale 20 000 km².

Govva 3: Deanu-Njávdamá-Báhčaveaji čáziiddikšunguvllu ja dan golmma čázadaga kárta.

Čázi atnui laktásit mánngat intreassat, earret eará ealáhusulbmilat, lustaáigi, áhpásmuhttin ja kultuvra. Čáziiddikšunguvllus leat mánngat guovllut, maid luonduárvvut leat stuorrá sihke siseatnamis, rittus ja mearas. Daid mielde leat suodjalanguovllut, našuvnnalaš luossačázadagat ja luossavuonat. Buorit čáhcebirrassa dilis lea stuorra mearkkašupmi mánnggaide servodaga beroštumiide.

Čáziiddikšunguvllu čáhcebirrassa ja birashápmašumiid govvidat lagabut váldohástalusat-áššegirjiis

6.2 Nuppástusat čáziiddikšunguvllus ovddit plána manjá

Dálkkádat- ja birasministeriija ja Energiijaministeriija mearridedje nuppástusain čáhceásahussii 25. ođđajagimánu 2024. Das mearridedje rievdadit čáziiddikšunguvllu nama Norgalaš-suopmelaš čáziiddikšunguvllus Deanu-njávdamá-Báhčaveaji čáziiddikšunguvllus. Čáziiddikšunguvllus eai leat dahkkon guvllolaš nuppástusaid, ja Finnmárkku eanagoddi lei válljejuvvon čáziiddikšuneiseváldin.

6.3 Riikkaidgaskasaš čáziiddikšunguovllut

Deanu-Njávdamá-Báhčaveaji čáziiddikšunguovlu juohká čázadagaid ja golganguovlluid Suomain ja Ruoššain. Čáhceásahusa 30 §:s mearridit, ahte go golganguovlu ollá nuppi EDG-stáhta guvlui, de meroštallo gažaldagas lean čáziiddikšunguovlu riikkaidgaskasaš čáziiddikšunguovlun.

Čáziiddikšuneiseváldi galgá bargat ovttas EDG-ránnjáriikkaid doaibmaválddálaš eiseválddiin mihttomeriin oktasaš čovdosiid atnui váldimii nu, ahte sávvojuvvon birrasa dili sáhtta fáhtet olles golganguovllus. relevánta informašuvnna galgá lonohallat ja koordineret gažaldatvuloš golganguovlluid doaibmabidjoprográmmaid ja dikšunplánaid.

Jagi 2013 gárvvistuvvui ovttasbarggu Suomain formaliseren riikkaidgaskasaš ovttasbargosoahpamuš, man dihtii Deanu-Njávdamá-Báhčaveaji čáziiddikšunguovlu dahká iežas riikkaidgaskasaš čáziiddikšunguvolun¹. Ovttasbargosoahpamuš ja dasa gullelaš «Memorandum of Understanding» meroštallá čáziiddikšuma koordinerema meannudanvugiid dáid guovlluin¹.

Koordineren Suoma eiseválddiiguin

Deanu-Njávdamá-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllu jagiid 2028-2033 plánaprográmma ja váldohástalusaid gárvvistanbarggus leat boahhtevaš doaimma plánat sakka earáláganat Suomas ja Norggas. Dan dihtii leamašan barggu koordinerema cealkámušjorus oalle hástaleaddji. Norgga beale plánaprográmma ja váldohástalusat leat jorgaluvvon suomagillii. Čáziiddikšunplánaid ja doaibmabidjoprográmmaid gárvvisteami joatkašuvadettiin doaibmabidjoprográmmat leat eanet seammassullasaččat. Jus rámmaprográmmat eai rievdaduvvo, oažžut vuodu konkrehtalut birasmihttomeriid, doaimmaid ja prioriteremiid ovttasbargui rájáid rasttildan čázadagain ja golganguovlluin.

Norggas ja Suomas leat guhkes árbevierut ovttasbarggus rádječázadagaid dikšumis. Jagi 1980 Norgga ja Suoma hálddahusat vuolláičálle soahpamuša Norgalaš-suopmelaš rádječáhcekommišuvnnas. Kommišuvdna lea riikkaid ráđđehusaid ráđđeaddi orgána, ja dan barggu mudde soahpamuš Norgga ja Suoma ráđđehusaid gaskkas. Kommišuvnnas leat jahkásaš čoahkkimat, ja dat lea dehálaš deaivvadanbáiki našuvnnalaš, guvllolaš ja báikkálaš eiseválddiid ovttasbargui, mii guoská čáziiddikšuma ja čáhceásahusa gaskasaš koordinerema².

Norgga ja Suoma čáziiddikšunplánain plánaáigodahkii 2022-2027³ lea gárvvistuvvon oktasaš čoahkkáigeassu. Maiddái Báhčaveadjái ja Vuorjánjohkii lea gárvvistuvvon oktasaš lotnolasgeavahanplána jagiide 2021–2030⁴. Plána gokčá stuorra oassái váttisvuodastellemiid, mat leat badjálaga čáhceásahusa čuvvon dikšunplánain riikkaidgaskasaš golganguovlluin. Jagiin 2023-2026 lea jođus Interreg Aurora ruhtadan fidnu, man namma lea «arvokkaat rajavesistomme (divrras rádječázadahkamet »). Fidnu mihttomearri lea dahkat ovttasbarggu ja veahkehit čoavdit oktasaš rájáid rasttildan hástalusaid Báhčaveaji, Njávdamá ja Deanu čázadatguovlluin⁴.

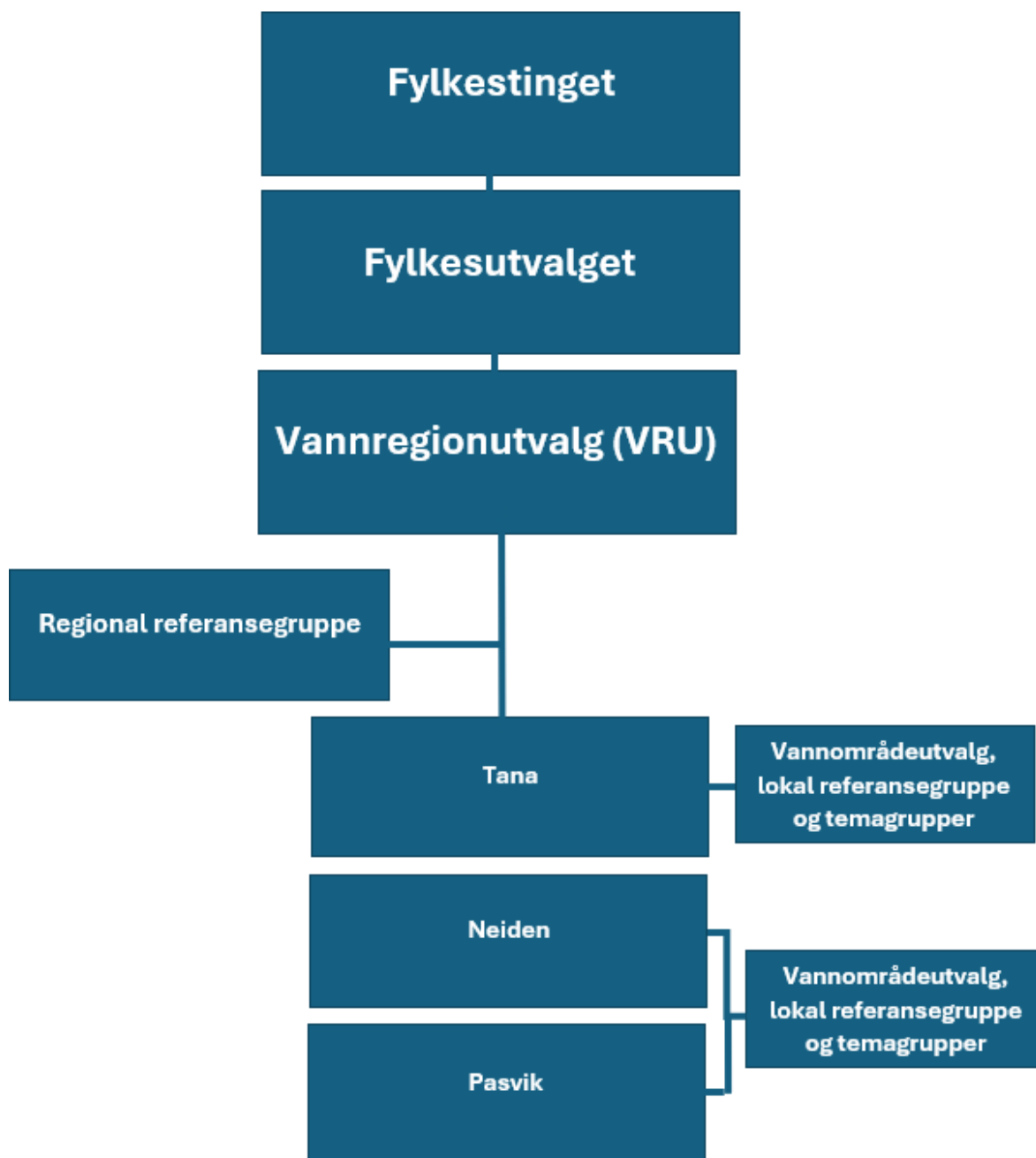
¹ <https://www.vannportalen.no/sharepoint/downloaditem?id=01FM3LD2UFYBVOD6YEGNFLQY3C4KD2IXOE>

² <https://prosjekt.statsforvalteren.no/gvk/den-norsk-finske-grensevassdragskommisjon/>

³ <https://www.vannportalen.no/sharepoint/downloaditem/?id=01FM3LD2W52DDS7ZGMUBGIHGX33WKHQ3BU>

7 Barggu organiseren čáziiddikšunguvllus

Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguvllu plánenbargu lea organiserejuvvon čáhceásahusa rávvagiid mielde (govva 4). Bargu lea guovlludási stivren plánenproseassa, mas eanagottestivra lea bajimus plánavirgeoapmahaš. Iešguhtege čázádatguvlui vuodđuduvvo čázádatguovlolávdegoddi, mas lea báikkálaš refereansajoavku. Dárbbu mielde sáhtá čázádatguovlluide vuodđudit temájoavkkuid.

Govva 4: Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguvllu čáhceásahusbargui plánejuvvon organisašuvdnakárta.

Čáziiddikšunlávdegoddi (VRU)

Čáziiddikšunlávdegoddi (VRU) lea deháleamos guvllolaš ovttasbarggu arena čáziiddikšunplána gárvvisteamis ja ollašuhttimis. VRU jođiha Finnmárkku eanagoddi.

VRU doaimmat leat govviduvvon čáhceásahusa logu 4 ja dárkkálmahtton Dálkkádat- ja birasministeriija (LLD) reivves čáziiddikšunlávdegottis ja mearrádusaid rámmain. VRU ii leat mearrádusorgána, muhto našuvnnalaš, guvllolaš ja báikkálaš eiseváldiid ovttasbargofoorum. VRU ii leat sirdojuvvon váldi oassálasti sektoreiseváldiid badjel. Sektoreiseválddit galget dikšut čáhcebirrassa čáhceásahasas addon ja iežas láhkaásaheamis ja gaskaomiidis rámmain. VRU doaimmat:

- Figgat ovttaoaivilvuhtii čáziiddikšunlávdegottis.
- Vejolaš sierramielalašvuođat galget boahtit ovdan čeahkkinbeavdegirjjis ja dohkkehuvvon áššegirjjiin.
- Sierramielalašvuođaid galgá ovddidit guovddášdoaimmahagaid ja ministeriija čielggadeapmái.

Čuovvovaš guvllolaš ja stáhtalaš eiseválddit leat ovddastuvvon VRU:s

- Čáziiddikšuneiseváldi/Finnmárkku eanagoddi
- Romssa ja Finnmárkku leanastivra
- Birashálddahus
- Norgga čázádat- ja energijahálddahus
- Biebmodorvvolašvuođadoaimmahat
- Riddodoaimmahat
- Guolástushálddahus
- Stáhta geaidnolágádus
- Čázádatguovllut/ čáziiddikšunguovllu gielddat

Lassediehtu čáziiddikšunbarggu organiseremis guvllolaš ja báikkálaš dásis addá [vannportalen](#).

Guvllolaš refereansajoavku

Guvllolaš refereansajoavku lea dehálaš guvllolaš ja báikkálaš miehteváikkuheami arena. Guvllolaš refereansajoavkku bokte galgá ordnet dilálašvuođa miehteváikkuheapmái eaktodáhtolaš organisašuvnnaide, doaibmasuorgeorganisašuvnnaide ja eará čanusjoavkkuide. Čáziiddikšuneiseváldi VRM evttoha, ahte doaibmasuorggit ja organisašuvnnat leat ovddastuvvon guvllolaš refereansajoavkkus guvllolaš ovddasteaddjiidis bokte, go fas smávit doaibmit ja báikkálašsearvvit oassálastet čázádatguovlodásis.

Čanusjoavkkut mearridit ieža, mo juohkašuvvet riekta oassálastima dán guovtti dássái.

Čáziiddikšunguovllueiseváldi (VRM)

Čáziiddikšunguovllueiseváldi galgá koordineret plánenbarggu ollašuhttinproseassaid čáhceásahusa mielde ja lagaš ovttasbarggus čáziiddikšunlávdegottiin. Čáziiddikšunguovllueiseválddi deháleamos doaibma lea:

- Leat plánema ja proseassa hoavda
- Koordineret badjelsektorlaš dikšunplánaid gárvvisteami
- Doalvut ovddosguvlui ja sihkkarastit čázádatguovlluid ja sierra sektoreiseváldiid buriid evttohusaid plánenbarggus
- Ordnet vejolašvuođa miehteváikkuheapmái ja informašuvdnii plánenproseassas
- Fuolahit čáhceásahusa čuvvon kvalitehtagáibádusaid ja mearreáiggiid čuovvumis

Sektoreiseválddi ovddasvástádus

Sihke guvllolaš ja stáhtalaš sektoreiseváldiin, leanaráđđehusas, eanagottis ja gielddain lea sektoreiseválddeovddasvástádus. Dat sisttisdoallá sihke doaibmabidjoevttohusaid gárvvisteami iežas vástosuorggis ja váikkuheaddji/vásttolaš doaibmabiju čađaheaddji veahkeheamis doaibmabiju ollašuttimis. Stáhta eiseváldiin lea earenoamáš ovddasvástádus fuolahit iežas vástosuorggi guoskevaš beaivádeami našuvnnalaš rávvagiid čuovvumis ovdal ja manjá gullama. Sektoreiseválddi doaimmat:

- Skáhppot informašuvnna, dieđu ja data vástosurggiidis iešvuodaid analyseremii
- Evttohit birrasa buoridan doaimmaid doaibmaváldeguovlluidis / háhkat materiála doaibmabidjoprográmmii
- Veahkehit birasmihttomeriid ásaheamis
- Oassálastit čáziiddikšunguovllulávdegoddái
- Oassálastit čáziiddikšunguovlluid ja báikkálaš čázádatlávdegottiid bargui, go daid doaibmaváldeguovllu guoskevaš temát gieđahallojuvvojit
- Doaibmaválldis geavahettiin miehteváikkuhit dasa, ahte iežas vástoguovllus doaimmat ollašuttojuvvojit

Romssa ja Finnmárkku leanastivra

Leanastivrras lea guvllolaš biraseiseváldin váldovástu fágalaš diehtovuodu gárvvisteami. Dan doaibma ovttaš ráđđádallamiin áššeoasálaš sektoreiseváldiiguin, eanagottiiguin ja gielddaiguin. Leanastivra koordinere barggu, mii guoská:

- čáhcebirrassa čuovvun ja dieđuid gieđahallan
- čáhcehápmášumiid iešvuodaid guorahallama
- váikkuhusaid ja riskkaid árvvoštallan buori birrasa dili mihttomeari fáhtemis
- birrasa dili klassifiserema.

Vaikke leanaráđđehusas lea ámmátlaš váldovástu, galgá dat váldit barggus mielde eará sektoreiseváldiid ja báikkálaš dieđu. Leanaráđđehusa ja VRM galgá dalle ordnet vejolašvuoda proseassaide, mas sihke čázádatguovllut ja VRU oassálastet diehtovuodđobargui.

Organiseren čázádatguovlluin

Stuorra oassi plánenbarggus dahkko geavatláččat báikkálaš čázádatguovlluin. Čázádatguovllut leat juhkkojuvvon golanguovlluid mielde, ja dat gokčet dávjá mánggaid gielddaid. Organiseren čatná danin gielddaid ja eará doaibmiid oktii badjel gielddaid rájáid figgamušas buori čáhcebirrasi.

Bargu čázádatguovlluid lea guvllolaš plána dehálaš vuodđun. Čázádatguovlluin gielddat ja eará doaibmit galget bargat ovttaš gieldda rájáid rastá čázádatguovllulávdegotti bokte. Doppe dat miehteváikkuhit dieđuideasetguin váikkuhusain, riskkain ja sajis ja báikkálaš doaibmabidjoanalysain, ja dain lea vejolaš ovddidit báikkálaš čovdosiid, Ná čázádatguovllubargu dahká vejolažžan báikkálaš čatnašumi ja oassálastima sihke báikkálaš ja vásáhussii vuodđuduvvan dieđu skáhppoma.

Gielddat leat eiseválddit, main lea doaibmaválldi dahkat mearrádusaid doaimmaid ollašuttimis earret eará čuovvovaš áššiin:

- Dállodoalločáhci
- Duolvačáhci
- Doidášančázi gieđahallan
- Eanadoalu hálddašeapmi
- Eanageavaheami hálddašeapmi

-
- Nuoskkit

Čáziiddikšunguovllukoordináhtor

Čáziiddikšunguovllukoordináhtor (VOK) lea gielddaid oktasaš resursa, mii veahkeha daid ovddasvástádusas ja doaimmain čáhceásahusa mielde. VOK lea plánenbarggus dehálaš eavttuid láhčči, ja das leat earret eará čuovvovaš doaimmat:

- Jođihit ja koordineret čázádatguovllu/čázádatguovlluid beaivválaš barggu.
- Addit ovttas eanagottiin informašuvnna barggus ja guvllolaš plána váikkuhusain gielddaide.
- Ordnet kurssaid ja stivrenčoahkkimiid čázádatguovllu/-guovlluid gielddain.
- Dahkat ovttasbarggu báikkálaš lávdegottiiguin ja joavkkuiguin, eanaeaiggádiiguin ja báikkálaččaiguin.
- Dahkat ovttasbarggu eanagottiin, leanastivrrain ja VRU:ain čázádatplána doaibmabidjoprográmma ja čuovvunprográmma ollašuttima ja dárkkisteami veahkin.

8 Birasváikkuhusaid árvvoštallan: plána váikkuhus birrasii ja servodahkii

Maid čáziiddikšunplána mearkkaša birrasii ja servodahkii? Man guhkás čáziiddikšunplána doalvu min buoret suodjaleami ja čáhcebirrása buorideami guvlui? Maid plána mearkkaša eanageavaheapmái ja dehálaš sektoriidda/ealáhusaide? Vai oažžut buoret das, gárvvistat birasváikkuhusaid árvvoštallama (BVÁ) oassin plána gárvvisteami. Guvllolaš čáziiddikšunplána birasváikkuhusaid árvvoštallamis ásahuvvo BVÁ-ásahusa 6 § a

Birasváikkuhusaid árvvoštallan lea veahkkeneavvu, mii addá lasseárvvu nu, ahte plána mearrádusaid vuođus bohtá buoremus vejolaš. Lassin birasváikkuhusaid árvvoštallan galgá deavdit BVÁ-ásahusa gáibádusaid.

Ásahusas birasváikkuhusaid árvvoštallamii daddjojuvvo, ahte “guvllolaš plánaid bokte sáhtttá birasváikkuhusaid árvvoštallan ráddjet čielggadit plána váikkuhusaid oppalaččat” (18 §).

Birasváikkuhusaid árvvoštallan galgá addit oppalašdási govvideami das, maid čáziiddikšunplána mearkkaša birrasii ja servodahkii ja deattuha čáhcebirrása ja deháleamos sektoriid, mat ávkkástallet čázi ja váikkuhit dasa. Birasváikkuhusaid árvvoštallama čoaikkáigeassu bukto ovdan čáziiddikšunplána muhtun logus, go fas ollislaš veršuvdna sáhtttá leat mielddusin.

Birasváikkuhusaid árvvoštallamis ii galgga leat ovttaskasčuoggá árvvoštallan goluin iige čáziiddikšunplána ja doaibmabidjoprográmma ávkki govvideami. Konkrehtalaš árvvoštallamat evttohuvvon doaimmaid váikkuhusas birrasii ja servodahkii buktojuvvojit ovdan dasto sektoreiseválddi ovttaskas doaibmabiju ollašuhttima oktavuodas.

Birasváikkuhusaid árvvoštallama sisdoallu ja viidodat heivehuvvo oppalašdási plána gáibidan dássái (BVÁ-ásahus 17 §), ja dat galgá leat relevánta mearrádusaide, mat dahkkojuvvojit. Jagi 2019 gárvvistuvvui ofelastinmuittuhančála čáziiddikšunplána BVÁ:s, [veiledningsnotat om KU av vannforvaltningsplanene](#). Ovddit plánajorrosa vásáhusaid vuođul árvvoštallat, leago dárbu ja kapasitehta ovddidit dán ofelačča ain ovdal geasi 2025.

Birasváikkuhusaid árvvoštallama sisdoallu ja viidodat heivehuvvo dan dássái, maid oppalašplána gáibida (BVÁ-ásahus 17 §), ja dat galgá leat relevánta mearrádusaide, mat dahkkojuvvojit. Lea goittotge dárbu guvllolaš plánaid birasváikkuhusaid árvvoštallama našuvnnalaš guorahallamii. Fámus lean plána birasváikkuhusaid árvvoštallanbarggu vásáhusat mitalit, ahte dárbbasat oktasaš lahknanvuogi ja, ahte vuogi doarvái buori sihkkarastin kvalitehta ektui lea dehálaš. Birashálddahus álggaha dan sivas barggu oktasaš metodihka málle gárvvisteapmin. Dan oktavuodas lea maiddá lunddolaš árvvoštallat jo dohkkehuvvon guvllolaš plánaid birasváikkuhusaid árvvoštallama. Mihttomearrin lea, ahte dákkár málle livččii gárvvis mañimustá geassit 2025. Loahpalaš birasváikkuhusaid árvvoštallan bohtá mielde ieš čáziiddikšunplána govvádussii, go dat vuolgá gullamiidda jagi 2026 nuppi lahkis.

9 Plánenproseassa, ovdáneapmi ja oassálastin

9.1 Ovdáneapmi ja barggu organiseren

Vesienhoitosuunnitelmatyön puitesuunnitelma vuosille 2022–2027

Versio 6. helmikuuta 2024

Evttohusaid gárvvisteapmi ja gullan ođđa guvllolaš čáziiddikšunplána ja dan doaibmabidjoprográmma várás

Ođđa čáziiddikšunplána ja dan doaibmabidjoprográmma vuodđun lean čielggadusat ja árvvoštallamat ollašuttuuvvojit plánenprográmma mielde. dát dahkko saji, váikkuhusaid ja doaibmabijuid guoskevaš barggu lassin.

Báikkálaš, guvllolaš ja našuvnnalaš eiseválddiid plánenproseassa oassálastinovddasvástádus lea:

- Buktit oažžun láhkai data ja dieđuid iežas sektora váikkuhusain áiggil nu, ahte beaiváduvvon plánaid dieđuvuođus boadášii buoremus vejolaš, go dat vulget gullamiidda jagi 2026 lahki áigge.
- Sihkkarastit iežas govvádusa ja iežas doaibmabijuid ja váikkuhusvugiid kvalitehta.
- Válddáhallat man guhkás leat joavdan doaimmaid ollašuttimis, reahkkájitgo doaimmat birasmihttomeriid fáhtemii vai galgágo dahkat eará dahje viiddit doaimmaid.
- Oassálastit čáziiddikšunlávdegotti ja báikkálaš čázadatguovllulávdegottiid bargui, go sáhka lea daid relevánta temás ja sihkkarastit, ahte sierra sektoriid váikkuhusaid ja doaimmaid oaidnit leat oktavuodas nubbi nubbái.

Áššái gullevaš eiseválddit, čanusorganisašuvnnat ja ealáhuseallin válde bargui dárbbu mielde. Oassálastinproseassa manjá čáziiddikšuneiseváldi gárvvista evttohusa ođđa čáziiddikšunplánan. Evttohus biddjo almmolaččat oaidnimassii ja sáddejuvvo gullamiid várás, vai oažžut máhcahaga ja evttohusaid, mat sáhttet buoridit evttohusa. Gullamis dahkko raporta, mas oaidná, mo relevánta gullanevttohusat leat árvvoštallon.

Politihkalaš mearrádušat eanagottestivrras ja našuvnnalaš dohkkeheapmi

Finnmárkku eanagoddi mearrida guvllolaš čáziiddikšunplánas ja doaibmabidjoprográmmas guvllolaš plánan. Beaiváduvvon čáziiddikšunplána sáddejuvvo birashálddahussii, mii ovttasráđiid guovddášdoaimmahatjoavkkuin sihkkarastá, ahte čáhceásahusa našuvnnalaš rávvagat ja gáibádušat leat devdojuvvon. Birashálddahus sádde dasto guovddášdoaimmahaga ávžžuhusa ministeriijaid dohkkeheapmin (čáhceásahus 29 §). Dohkkeheami oktavuodas sáhttet ministeriijat mearridit dárbbášlaš nuppástusaid plána riikka politihkalaš beroštumiid vuhtii váldimii.

Dás sáhtát lohkat dálkkádat- ja birasministeriija dárkilmastamiid eanageavahan- ja huksenlága ja čáhceásahusa gaskavuodas [sammenhengen mellom plan- og bygningsloven og vannforskriften](#).

9.2 Oassálastinplána

Mihttomearri lea, ahte buohkain, geat leat beroštuvvan čázis ja čáziiddikšunplánas, galgá leat vejolašvuohta oassálastit ja dahkat evttohusaid. Buorre čáziiddikšunplána ja doaibmabidjoprográmma leat sorjavaččat dasa, ahte viiddis beroštumit ja čázi geavaheaddjit oassálastet dikšunplána dohkkemii sikten prosessii.

Dábálaš gullama lassin, maid láhka plánemis ja huksenáššiid giedáhallamis (pbl) gáibida, čáhceásahus eaktuda ovttasbargoarenaid vuodđudeami oassálastima vejolažžan dahkamii. Dáid arenaid galgá vuodđudit sihke báikkálaččat čázadatguovlluin, guovlludásis čáziiddikšunlávdegotti doaimmas ja riikka dásis guovddášdoaimmahatbargojoavkku ja dan našuvnnalaš refereansajoavkku doaimmas.

Márggafágalaš ovttasbargu lea áibbas vealtameahttun čáziiddikšuma mihttomeriid fáhtemis. Lea sávahahtti, ahte dálá ovttasbargoorgánat ovddiduvvojit ain. Čáziiddikšunbarggus galgá gaskustit, diedihit ja dahkat oažžun láhkai čuovvovaš vugiin, ahte buohkat sáhttet miehteváikkuhit.

Miehteváikkuheapmi dáhpáhuvvá eará vugiiguin báikkálaš- ja guovlludásis. Tabealla 1 čájeha oassálastindáhpáhusaid Deanu-Njávdáma-Báhčaveajis čáziiddikšunguovllus. Lea vejolaš váikkuhit dasa, mo oassálastin ordnejuvvo dán plánenproseassas.

Tabealla 1: Tabealla čájeha oassálastindoaibma plánenproseassa joatkašuvadettiin.

Doaibma/proseassa	Áigodat	Oassálastindoaibma	Čuožáhtjoavku/oassálastit
- Plánenprográmma gullan - Gullan váldehástalusain	1. ođđajagim. – 30. geassem. 2025	- Gullandilálašvuodát guovllu- ja báikkálašdásis - Dárbbu mielde gullančoahkkimat earenoamážit dehálaš temáguovlluin	Sektoreiseválddit, čázádatguovllut, čanusorganisašuvnnat ja earát, geaid ášši guoská ja berošta
- Gullama čoahkkáigeassu ja nuppástusat evttohuvvojit ja mearriduvvojit - Gullanraportta gárvvisteapmi	1.suoidnem. – 1. skábmam. 2025	- Dárbbu mielde čoahkkimat čázádatguovlluin, čáziiddikšunguovllu lávdegottis ja gaskavuodát - Dárbbu mielde ovttasbargočoahkkimat earenoamáš dehálaš temáguovlluin - VRU dohkkeha ja politihkalaš mearrádus	Čáziiddikšunguovloeiseváldi, eanagoddi, Sektoreiseváldi ja čáziiddikšunguovvolávdegoddi
Gullanáššegirjeevttohusaid gárvvisteapmi: - Evttohus beaiváduvvon čáziiddikšunplána ja BVÁ:in - Evttohus beaiváduvvon doaibmabidjo-programman	1.golggotm. 2025 – 1. miessem. 2026	- Skáhppot sektoreiseváldiid evttohusaid - Čáziiddikšunguovlo-lávdegotti čoahkkimat - Čoahkkimat čázádatguovllus - Dárbbu mielde dieđihan- ja ovttasbargočoahkkimat earenoamáš dehálaš temáguovlluin - Árvvoštallat ovttas čáziiddikšunlávdegottiin oktasaš čoahkkimiid dárbbu guvllolaš refereansajoavkkus	Čáziiddikšunguovloeiseváldi, eanagoddi, leanastivra, čázádatguovllut, sektoreiseváldi, čanusorganisašuvnnat ja earát, geaid ášši guoská ja berošta

Gullan fáttás: - Evttohus beaiváduvvon čáziiddikšunplánan ja BVA:in - Evttohus beaiváduvvon doaibmabidjo-programman	1. suoidnem. – 31. juovlam. 2026	- Guvllolaš ja báikkálaš gullančoahkkimat Dárbbu mielde gullančoahkkimat earánoamáš dehálaš temáguovlluin	Sektoreiseválddit, čanusorganisašuvnnat, Earát, geaid ášši guoská ja berošta
- Gullamiid čoahkkáigeassu ja dohkkehuvvojit nuppástusat/ evttohusat - Gullanraportta gárvvisteapmi - Eanagottestivra mearrádus	1.ođđajagim. 2027 – 31.juovlam. 2027	- Dárbbu mielde čoahkkimat čázadatguovlluin, čáziiddikšunguovlo-lávdegottis ja gaskavuodát Dárbbu - Dárbbu mielde ovttasbargo-čoahkkimat earenoamáš dehálaš temáguvlluin - VRU dohkkeha ja eanagottestivra mearrádus	Čáziiddikšunguovloeiseváldi eanagoddi, sektoreiseválddit ja čáziiddikšunguovlolávdegoddi
Sáddejuvvo ministeriija dohkkeheapmái		- Guovddásdoaimmahagat ožžot ministeriijain fápmudusa gárvvistit dohkkeheami ja ávžžuhusa	Čáziiddikšunguovloeiseváldi/ eanagoddi

10 Miellodus

Sániid čilgehusat

EU:a čáhcerápma-direktiiva ja čáhceásahus	Eurohpá parlameantta ja -ráđi direktiivva 2000/60/EF oktasaš čáhcepolitihka rámmaid dahkamis lea okta EU:s deháleamos ja viidámus ja gudneángireamos birasdirektiivva. EU čáhcerámmadirektiivva oppalašmihttomearri lea, ahte buot čáhcehápmášumit seailuhit dahje fáhtejit «buori dili». Direktiivva ollašuhttui Norgga lánkaásaheapmái ásahusain čáziiddikšuma rámmain (čáhceásahus).
--	--

Čáziiddikšinguovlu	Mánnggat nuppiide rádjašuvvan golganguovllut ja daid vuodđočázit ja riddočázit leat čohkkejuvvon oktii vuogálaš dikšunovttadahkan (stuorámus dikšunovttadat). Min beales dat lea Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšinguovlu.
Čázádatguovlu	Oassi čáziiddikšinguovllus, mii šaddá mánnggain, ovttas ovttaskas dahje oasis golganguovllus, riddoguovlu mielde dahje ii, mii lea ovttahtton vuogálaš dikšunovttadahkan. Min čáziiddikšinguovllus leat golbma čázádatguovllu. Báikkálaš čázádatguovlluid oassálastima ja čuovvuma sihkkarastima várás vuodđuduvvo gielddaid gaskasaš čázádatguovllukoordináhtor.
Čáhcehápmášupmi	Rájálaš, oassái mearkkašahtti čáhcemearri, dego ovdamearkan jávri, dahkuálldis, johka, ája, kanála, vuodđočáhci, vuotna dahje riddobihtá dahje dan oassi.

Sektoreiseváldi	Dat eiseváldi, mii geavaha servodagas lágaid, njuolggadusaid ja eará gaskaomiid bearráigeheččui, kontrollii ja eará doaimma muddemii meroštallon lágan doaimmas (sektoris).
Čáziiddikšinguovlo-eiseváldi	Čáhceásahus muitala, mat eanagottit leat čáziiddikšinguovllueiseválddit guđege čáziiddikšinguovllus. Finnmárkku eanagoddi lea čáziiddikšuneiseváldi ja dat galgá lagaš ovttasbarggus čáziiddikšinguovllulávdegottiin koordineret barggus čáhceásahas addojuvvon doaimmaid čađaheapmin. Čáziiddikšinguovllueiseváldi addá dárbbášlaš meari rámmaid ja rávvagiid barggu ordnemii ja ollašuhhtimii čázádatguovllus ja atná fuola das, ahte dat dáhpuhuvvá fágalačat duđahahtti vugiin ja addojuvvon mearreáiggiid siste.
Čáziiddikšinguovlo-lávdegoddi	Čáziiddikšunlávdegoddi lea čáziiddikšinguovllueiseválddi ovttasbargoorgána čáhceásahusa ollašuhhtimis. Lávdegottis galget leat áššáigullelaš sektoreiseválddi, leanastivra, eanagotti ja gielddaid ovddasteaddjit. Dat nammada ja dan jođiha čáziiddikšinguovllueiseváldi. Stáhta orgánain ja gielddain lea riekti ja geatnegasvuohta oassálastit plánemii, go dat guoská sin vástoguovllu.
Čáziiddikšunplána	Čáziiddikšinguovllueiseváldi galgá ovttas čáziiddikšinguovllulávdegottiin gárvvistit evttohusa beaiváduvvon čáziiddikšunplánan ovttaskas čázádatguvlui. Čáziiddikšinguovlluplána árvvoštallojuvvo ođđasit ja beaiváduvvo dárbbu mielde guđa jagi gaskkaid.
Doibmabidjoprográmma	Iešguhtege čáziiddikšinguovllu sektorrájáid rasttildan doibmabidjoprográmma galgá dahkat čoahkkáigeasu buot relevánta doaimmain, main suodjalat ja buoridat čáhcehápmášumiid dili. Doibmabidjoprográmma gárvvista čáziiddikšuneiseváldi ovttasbarggus čáziiddikšinguovllulávdegottiin. Iešguđege sektoreiseválddis lea ovddasvástádus evttohit ja ollašuhhtit doibmabijuid iežas doibmaváldesuorggistis.

Vann-nett-diehtovuodđu	www.Vann-nett.no lea čáhceásahusbarggu diehtovuodđu Norggas. Doppe lea diehtu birra dilis, váikkuhusain ja olles riikka guoskevaš, guovllu- ja gielddadási plánejuvvon doaimmain. Vann-nett sihkkarastá birasinformašuvnna oažžuma áššedovdilágádusaide, čanusjoavkkuide, eiseválddiide ja álbmogii. Leanastivrras lea birasáššiid vástoorgánan ja ráđđeaddin vástu diehtovuodđu beaivádeamis Vann-nettii ovttrasáđiid sektoreiseváldiin, eanagottiiguin ja gielddaiguin.
Váikkuhus	Dovddus váikkuhusat, maid árvvoštallet váikkuhit čáhcehápmášumiid birra dillái. Buot relevánta váikkuhusaid galgá registreret Vann-nettii.
Garrasit rievdaduvvon čáhcehápmášupmi (VoMu)	Servodahkii ávkkálaš doaibma, mii rievdata rávnnji dahje fysalaš diliid nu, ahte buori dili ii sáhte olahit vahágahtekeahtta miltilmasat doaimma ulbmila, sáhtta čáhcehápmášumi meroštallat garrasit rievdaduvvon (VoMu).
Buorre ekologalaš dilli ja buorre ekologalaš potenciáa	Buori ekologalaš dilli lea birra mihttomearri, man buot čáhcehápmášumiid galget olahit, jus eará ii leat mearriduvvon. Buorre ekologalaš potenciáladilli, man sáhtta olahit garrasit rievdaduvvon čáhcehápmášumiin, jus dain ollašuhittit gažaldahkii boahtán birra buoridan doaimmaid, mat eai mihtilmasat hehte dan servodaga ulbmila, maid čáhcehápmášupmi bálvala.